

De steentijd

Jagers en verzamelaars

De prehistorie is de geschiedenis van de mensheid voordat mensen konden lezen en schrijven. We hebben uit de prehistorie daarom geen boeken, dagboeken of andere geschreven bronnen.

Het meeste wat we over de prehistorie weten, komt door vondsten uit de grond. Een deel van de prehistorie heet de steentijd. Die tijd werd zo genoemd, omdat mensen in die tijd gereedschap maakte van steen. De steentijd duurde heel lang en daarom is de tijd opgedeeld in de oude steentijd, de midden steentijd en de nieuwe steentijd.

In de oude steentijd kon het in ons land ijskoud zijn. Soms was ons land zelfs bedekt met ijs. We noemen dat een ijstijd. Er leefden hier mammoeten en rendieren. Ze maakten lange tochten op zoek naar eten. Ook de mensen maakten lange tochten naar plekken waar deze dieren langskwamen. Deze mensen noemen wij rendierjagers, vernoemd naar de beesten waarop zij jaagden.

Steentijd

Toen het na de ijstijd warmer werd, groeide ons land vol met bossen. De rendieren trokken weg naar koudere streken. Zij maakten plaats voor andere dieren. In de bossen was allerlei voedsel te vinden dat de mensen verzamelden. Deze periode noemen we de midden steentijd.

Op een dag kwamen er boeren in ons land wonen. In plaats van op dieren te jagen, had men dieren bij het huis. Deze dieren waren tam. Zo hadden ze vlees, huiden en melk altijd bij de hand.

De boeren gingen op een vaste plek wonen, in grotere huizen. Dit is de nieuwe steentijd. De informatie die je hieronder vindt, gaat vooral over het einde van de midden steentijd en over de nieuwe steentijd.

Jagers/verzamelaars

In ons land hebben archeologen veel opgravingen gedaan om meer te ontdekken over de prehistorie. De archeologen vinden vaak bij riviertjes resten houtskool en ook voorwerpen van steen en botten.

We weten hierdoor dat op zulke plaatsen mensen hebben gewoond. Waarschijnlijk in tenten of hutten. Het waren jagers. Deze jagers leefden in familiegroepen van soms 10, 20 of 30 volwassenen en kinderen.

Een keer in het jaar kwamen deze kleine familiegroepen in grotere groepen bij elkaar. Samen konden dat soms wel 300 mensen zijn. Ze hoorden bij dezelfde stam. Ze spraken allemaal dezelfde taal.

Als er eten nodig was, gingen de mannen op jacht, maar de vrouwen en kinderen zorgden voor het meeste eten. Zij gingen iedere dag op zoek naar voedsel in de bossen. In de herfst zochten ze wilde vruchten en in het voorjaar bladgroenten en knollen.

Kinderen

Kinderen moesten meehelpen met het zoeken van eten, maar ze hebben vast en zeker ook gespeeld.

Er zijn kleine pijlen en boogjes gevonden, waarmee kinderen jachtspelletjes speelden. Misschien hebben ze ook wel met steentjes gespeeld, of gevoetbald met de opgeblazen blaas van een geslacht dier.

Gereedschap en wapens

De mensen gebruikten vuursteen, hout, dierenbotten en huiden om werktuigen te maken.

In het begin zag het gereedschap er eenvoudig uit. Later is men botten en steen heel precies gaan bewerken en slaagden men erin om fijne speerpunten te maken.

Ze maakten naalden om lappen leer aan elkaar te naaien en men ontdekte in die tijd de pijl en boog.

Een vuurplaats

Een vuurplaats was een belangrijke plek bij elke hut. 's Avonds kwamen de mensen uit de groep daar bijeen om te eten. 's Nachts zorgde het vuur ervoor dat de dieren op afstand bleven. Het was er veilig, de mensen konden zich lekker warmen en ze luisterden naar de verhalen die ze elkaar vertelden.

Tovenaars

De meeste groepen mensen hadden een wijze man of vrouw. Dit was een soort priester of tovenaar. We noemen hem of haar een 'sjamaan'.

Deze sjamaan kende alle verhalen van de stam. Hij wist hoe je met de geesten om moest gaan: voor welke geesten je moest oppassen en welke je hielpen.

Voor de jacht moesten de geesten die in de dieren woonden vriendelijk worden gestemd. Hij hielp de mensen ook als er iemand plechtig begraven moest worden. En wat heel belangrijk was: de sjamaan had vaak veel verstand van kruiden tegen ziekte of pijn.

Boeren

Ongeveer 7000 jaar geleden kwamen in ons land de eerste boeren wonen. Dat was een grote verandering. Zo'n boerenbedrijf was een geweldige uitvinding. De boeren waren niet afhankelijk van wat er in de natuur te vinden was.

De boeren hadden ontdekt dat je zelf bijvoorbeeld graan kon zaaien en dat je dieren kon temmen. Ze hoefden geen lange tochten meer te maken of op jacht te gaan. Ze hielden de dieren aan huis en namen de natuur in bezit: het werd hun grond, hun gewas en hun vee. De mensen bleven voortaan op één plek wonen.

Boerendorpen

Omdat de boeren op een vaste plaats bleven, werd het ook belangrijk om grote, stevige huizen te bouwen. Daarin konden ze ook voorraden voedsel voor de winter bewaren.

Ze gingen ook met grotere groepen samenleven. Hierdoor waren er steeds meer huizen nodig en ontstonden de eerste kleine dorpen.

Nieuwe uitvindingen

Door de boeren werden veel nieuwe dingen uitgevonden, zoals bijlen om bomen mee om te hakken en potten om voedsel in te bewaren. Ze gingen ook hun eigen kleding weven. De jagers gingen eerst door met jagen. Maar langzaam gingen zij hun manier van leven toch veranderen.

Behalve het jagen op dieren, begonnen ze de dieren ook te gebruiken. Ze gingen nog steeds op zoek naar planten en naar knollen die in het wild groeiden, maar leerden van de boeren ook dat je bijvoorbeeld graankorrels in potten kon bewaren en zelf kon zaaien. Zo werden jagers en verzamelaars stapje voor stapje boeren.

Volwassen

Mensen in de prehistorie werden waarschijnlijk veel minder oud dan nu. Ze hadden natuurlijk hun kruiden tegen ziekten en koorts, maar er waren ook ziekten waar ze niks tegen konden doen. Aan een verkoudheid of een blindedarm-ontsteking kon je in die tijd overlijden. De mensen werden minder oud dan nu, maar hun volwassen leven begon ook eerder.

Meisjes van 14 jaar vond men oud genoeg om te trouwen en kinderen te krijgen. Jongens, als ze eenmaal de baard in de keel kregen, werden als volwassen man gezien. Ze moesten dat wel bewijzen.

Onder leiding van de sjamaan voerden ze moeilijke opdrachten uit. Ze leerden bijvoorbeeld hoe het was om een paar dagen en nachten alleen in het bos te blijven en daar voor zichzelf te zorgen.

Wist je dat?

- In Nederland hebben verschillende groepen boeren gewoond. We hebben ze een naam gegeven, die soms te maken heeft met de potten die ze maakten.
- De eerste boeren noemen we de Bandkeramiekers. Keramiek betekent aardewerk. De versiering op het aardewerk is er in stroken, of banden op gemaakt. Vandaar de naam Bandkeramiekers.
- We kennen ook de Trechterbekermensen. De hals van hun potten lijkt een beetje op een trechter.
- Later kwamen de Klokbekermensen. Hun potten lijken op een omgekeerde kerkklok.
- Trechtbekermensen noemen we ook wel Hunebedbouwers. Hunebedden maakte men van zwerfkeien. In deze hunebedden werden de doden van het dorp begraven. Men gaf de doden ook geschenken mee zoals wapens, sieraden en voedsel.
- In Frankrijk en Spanje zijn grotten gevonden waar tekeningen en kleurige schilderijen van met name dieren prachtig bewaard zijn gebleven. Kleur vond men vroeger bijvoorbeeld in de aarde.

Misschien mengde men de kleuren met dierenvet, of met water. Met stukjes mos of met takjes werden de vormen getekend. Een andere theorie is dat de gekleurde poeder door een holle mergpijp op de natgemaakte wand werd geblazen of gespuugd.